

ઓરમ્ ,

સન્ધ્યા અર્થાત્ પ્રલંચક.

(ગુજરાતી અર્થ સાથે)

મુદ્રક,

મહારાણીશંકર અંબાશંકર શર્મા

શંકર-સંગીતાવલિ, સતી-સંગીતાવલિ, દયાનંદાખ્યાન,
કન્યોપનયનવિધિ, સમાજ, ઇત્યાદિના કર્તા.

પ્રકાશક,

જમનાદાસ નારણદાસ ચાહવાળા

પુસ્તકાધ્યક્ષ, મુબઇ પ્રદેશ આર્ય પ્રતિનિધિ સમાજ

આર્ય સમાજ, ગીરગામ-મુબઇ ૪

(સર્વ હક સ્વાધીન)

પ્રથમાવૃત્તિ ૩૦/૭/૦૬

કિંમત ૩ પાઇ

[સિવત્ ૧૯૭૧]

રતિભક્ત હરજીવન પદેલે શ્રી કૃષ્ણ પ્રીતીંગ પ્રેસમાં છાપ્યું.

નં. ૬, અનંતવાડી-મુબઇ ન. ૨.

ગુરુ! ત્રી કોમ્પીસર્વસર્વધર્મ આને જે પદાર્થ, વિદ્યાથી જાણવામા આવે તે
સર્વનુ આદિ મૂલ પરમેશ્વર છે

૨ ઇશ્વર સચ્ચિદાનંદ સ્વરૂપ, નિરાકાર, સર્વ શક્તિમાન, ન્યાય-
કારી, દયાળુ, અજન્મા, અનત, નિર્વિકાર, અનુપમ, સર્વાધાર, સર્વેશ્વર,
સર્વવ્યાપક, સર્વાન્તર્યામી, અજર, અમર, અભય, નિત્ય, પવિત્ર અને
સૃષ્ટિકર્તા છે, એની ઉપાસના કરવી યોગ્ય છે.

૩ વેદ સત્ય વિદ્યાઓનુ પુસ્તક છે વેદનુ ભણવુ, ભણાવવુ
અને સામળવુ, સભળાવવુ એ સર્વ આર્યોનો પરમ ધર્મ છે

૪ સત્યનુ ંલણ કરવામા અને અસત્યને છોડવામા સર્વદા
ઉદ્યત રહેવુ જોઈએ

૫ સવ કામ ધર્માનુસાર અર્થાત્ સત્ય તથા અસત્યનો વિચાર
કરીને કરવા જોઈએ

૬ સ સારનો ઉપકાર કર્યો એ આ સભા (સમાજ) નો મુખ્ય
ઉદ્દેશ છે અર્થાત્ શારીરિક, આત્મિક અને સામાજિક ઉન્નતિ કરવી.

૭. સર્વ સાયે પ્રીતિપૂર્વક ધર્માનુસાર યથાયોગ્ય વર્તવુ જોઈએ.

૮ અવિદ્યાનો નાશ અને વિદ્યાની વૃદ્ધિ કરવી જોઈએ

૯ પ્રત્યેક જણે પોતાની ઉન્નતિથી સતુષ્ટ ન રહેવુ જોઈએ, પરંતુ
સર્વની ઉન્નતિમા પોતાની ઉન્નતિ સમજવી જોઈએ.

૧૦ સવ મનુષ્યોએ સામાજિક સર્વ હિતકારી નિયમ પાળવા
રત રહેવુ જોઈએ અને પ્રત્યેક હિતકારી નિયમમા સ્વતંત્ર ર
ખે.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાત કોર્પોરેશન ભાગ ૧]

અનુમાન ૫૯૮૫ તા. ૧૦/૬

પુસ્તકનું નામ સંસ્કૃત સંસ્કૃતિ જાણીય

વિષય ૧૧૨૬૬૦

પ્રસ્તાવના.

विशिष्टबुद्धिमत्त्वं मनुष्यत्वम् विशिष्ट बुद्धिमान् ते मनुष्य. જેટલી •બુદ્ધિની વિશિષ્ટતા તેટલી મનુષ્યત્વની ઉચ્ચતા, અને તેથીજ કથાયુ છે કે बुद्धिर्यस्य बलं तस्य निर्बुद्धेस्तु कुतो बलम् જેનામા બુદ્ધિ છે તેનુજ બળ છે. (Knowledge is power) અબુદ્ધને બળ કયાથી સર્વાધવલ ઓફ ધિ ફિટેસ્ટ (Survival of the fittest) નો સિદ્ધાન્ત પણુ તેજ છે. અતએવ બુદ્ધિને વિકસિત કરવી જોઇએ. પરતુ કર્માનુસારિણીબુદ્ધિઃ એ નિયમે શારીરિક, માનસિક તથા આધ્યાત્મિક ઉત્તમ ક્રમે કરવાથી ઉત્તમ બુદ્ધિ પ્રાપ્ત થાય છે પ્રાચીન ઋષિ મુનિયોએ તે તત્ત્વને યથાર્થ સમજીને પંચમહાયજ્ઞ આદિ નિત્ય કર્મનુ વિધાન કરેલુ છે. જેમા બ્રહ્મયજ્ઞ અર્થાત્ સન્ધ્યોપાસના પ્રથમ છે સન્ધ્યાયન્તિ સન્ધ્યાયતે વા પરબ્રહ્મ યત્યાં સા સન્ધ્યા । જે સમયમા પરબ્રહ્મનુ સારી રીતે ધ્યાન કરે છે અથવા કરવામા આવે છે તેનુ નામ સન્ધ્યા છે. તે સમય રાત્રિ દિવસની સધિનો છે પ્રાત કાળે રાત્રિ, દિવસની સાથે સધિ કરે છે માટે તે વખતે પરમાત્મા સાથે આત્માની પણુ સધિ કરવા પ્રાત સન્ધ્યા કરવી જોઇએ, તેમ સાયકાળે દિવસ, રાત્રિ સાથે સધિ કરે છે માટે સાયસધ્યા કરવી જોઇએ સધિ બેજ વખત થાય છે માટે વિધાન સવાર સાજની સધ્યાનુ છે, મધ્યાહ્નનુ નથી કેમકે તે વખતે ખાસ સધિ થતીજ નથી, યદિ હઠાત્ કહેવામા આવે તો રાત્રિના ખાર વાગે પણુ શા માટે નહિ ? એમ તો ક્ષણે ક્ષણે સધિ થાય છે. બાકી આર્ષ ગ્રંથોમા સવાર સાજની સંધ્યાનો વિધિ છે. ને મકે મનુ મહારાજ કહે છે:—

तिष्ठति तु यः पूर्वं नोपास्ते यश्च पश्चिमाम् ।

स शुद्रबद्बहिर्कार्यः सर्वस्मादद्विजकर्मणः ॥ ૨ ॥ ૧૬

અર્થાત્ જો પ્રાતઃકાળની સંધ્યા ન કરે અને સાયકાળની પણ ન કરે તેને શૂદ્ર સમજીને સંપૂર્ણ દિવસ કર્મોમાધી રદ પાતલ કરવો જોઈએ.

યુરોપ, અમેરિકા તથા જાપાનાદિ દેશોમા ચિત્તિશક્તિ (Will power) અને પ્રાણાયામ (Deep breathing) ના ઉચ્ચ તત્ત્વો સમજાઈ રહ્યા છે અને અમલમા મેલાઈ રહ્યા છે, જાપાનની જિયુજિટસુ નામની કસરતમા તથા પ્રાત કાળે સ્કુલના શિક્ષણની શરૂઆતમા અને સાયકાળે અતમા વર્ગોની અદરજ છોકરા છોકરીઓ બનેને પ્રાણાયામ (ડીપ બ્રીથિંગ) ફરજિયાત કરાવવામા આવે છે પરંતુ અમારે ત્યાનો અર્ધશિક્ષિતવર્ગ સંધ્યા પ્રાણાયામ આદિને “ નોન સન્સ ” કહીને કાઢી નાખે છે, એ તેઓની ક્ષુદ્ર બુદ્ધિનું પરિણામ છે સેન્ડો તથા પ્રાદેસર રામમૂર્તિ શારીરિક ને માનસિક બળ મેળવવામા પ્રાણાયામની પ્રશંસા કરી રહ્યા છે, પાશ્ચાત્ય વિજ્ઞાન વાદીઓ પણ હવે ભારતીય આધ્યાત્મવાદને અનુભવતા જાય છે અને તેથી આશા રહે છે કે માત્ર તેને પ્રકાશે દીપનારા હમણા નહિ, તો પાછળથી પણ વેદોક્ત કર્મનો સ્વીકાર કરશે વળી આજ કાલ નામમાત્રના કહેવાતા બ્રાહ્મણાદિ દ્વિજને પણ જનોઈ ધારણ કરીને સંધ્યા આદિ કર્મકાંડ કરતા નથી એટલું જ નહિ પણ એક ગાયત્રી મંત્ર સુદ્ધાને પણ જાણતા નથી તેવાઓને “ દ્વિજો ” કહેનારાઓ ખરેખર વર્ણાશ્રમ ધર્મનું અપમાન કરી પાપમાગૂ બને છે એટલામાટે ખરા દ્વિજને પ્રાર્થના છે કે તેઓ બીજા અવેદિક સંધ્યાના પોથીને છોડીને આ શુદ્ધ સરલાર્થવાળી વૈદિક સંધ્યાનો પ્રયોગ કરે તો જોઈએ અને કલ્યાણ ભાજન બને.

ઓ૩મ્

અથ બ્રહ્મયજ્ઞવિધિઃ

સન્ધ્યા.

એકાન્ત સ્થાનમાં શાન્ત ચિત્તથી પદ્માદિ આસન વાળી બેસવું
પછી ગાયત્રી મન્ત્રથી શિખાપંચન કરી નીચેનો મન્ત્ર ત્રણ વાર જપતે
ત્રણવાર આચમન કરવું અને ભાવાર્થ ધારણ કરવો.

॥ અથ આચમનમન્ત્રઃ ॥

ઓ૩મ્ શન્નો દેવીરભિષ્ટય આપો ભવન્તુ પીતયે ।

શંયે રભિસ્રવન્તુ નઃ ॥ યજુઃ અઃ ૩૬ મં. ૧૨ ॥

(દેવી આપ) દિવ્ય ગુણવાળા અને સર્વ વ્યાપક પરમેશ્વર
(ન) અમારી (અભિષ્ટયે પીતયે) મનોવાછિત તૃપ્તિને માટે તથા
પૂર્ણાનંદની પ્રાપ્તિને માટે (શમવન્તુ) કલ્યાણકારી થાઓ, તથા (ન)
અમારી ઉપર (શયો) સુખોની (અભિસ્રવન્તુ) સદૃશી આનુથી
કૃષ્ટિ કરો.

આનો ખીજો અર્થ એ પણ થાય છે કે-ઓ સર્વરક્ષક ઇશ્વરની
પીઠ પીવા માટે તથા મનોવાછિત તૃપ્તિ અર્થે ઉત્તમ દિવ્ય જળ
પ્રાપ્તિને સુખદાયક નિવડે તથા અમારી ઉપર શાન્તિદાયક વૃષ્ટિ વરસે /

(આયમનના મન્ત્રના સૂક્ષ્મ ભાવથી આત્મિક સુખની પ્રાપ્તિ અને સ્વર્ગ જળ પાન રૂપ કર્મથી પ્રાણાયામાદિ ક્રિયા કરવા પૂર્વે કંઈ પિતા-દિક્કની શાન્તિ)

॥ અથ ઇન્દ્રિયસ્પર્શઃ ॥

ओं वाक् वाक् । ओं प्राणः प्राणः । ओं चक्षुः चक्षुः । ओं
श्रोत्रं श्रोत्र । ओ नाभिः । ओं हृदयम् । ओं कण्ठः ।
ओं शिरः । ओं बाहुभ्यां यशोबलम् । ओं करतलकर
पृष्ठे ॥

આ પ્રત્યેક મંત્રે તેમા દર્શાવેલી ઇન્દ્રિયોપર, ડાબા હાથની હથેળીમા પાણી લઈ જમણા હાથના અંગુઠાની પાસેની બે આગળી તેમા બોળી, તે આગળીઓથી સ્પર્શ કરવો તેનાથી ઇન્દ્રિયોતુ બળ ચાલવું અને ઓ પરમાત્માને તેનો રક્ષક, દ્રષ્ટા તથા અધિષ્ઠાતા સમજીને તે પ્રત્યેક ઇન્દ્રિયને ધર્માનુકૂળ સન્માર્ગ ઉપરજ ચલાવવા પુરૂષાર્થ કરવો.

વાક્ વાક-મુખદ્વારના બે જમણા ડાબા ખુણા પ્રાણુઃ પ્રાણુ = નાકનાં જમણા ડાબા છિદ્રો કરતલ = હથેળી કર પૃષ્ઠ = હથેળીનો પાછલો ભાગ.

॥ અથ ईश्वरप्रार्थनापूर्वकमार्जनमन्त्राः ॥

ओ भूः पुनातु शिरसि । ओ भुवः पुनातु नेत्रयोः, ५२
ओ स्वः पुनातु कण्ठे । ओ महः पुनातु हृदये । ओं जनो
पुनातु नाभ्यां । ओं तपः पुनातु पादयोः । ओं सत्य पुना
१. शिरसि । ओ ख ब्रह्म पुनातु सर्वत्र ॥

(મૂ) જે સર્વ જગતનો જીવનહેતુ, પ્રાણી પાણુ પ્રિય તથા
જેમાં સર્વ પ્રાણી વર્ગ સમાએલ છે તે ઓકારેશ્વર (શિરસિ)
માથાને અંદર તથા ઉપરથી (પુનાતુ) પવિત્ર કરો (મુવ.) સર્વ
સુખદાયક તથા દુઃખ વિનાશક પ્રભુ (નેત્રયો) આખોમા (પુનાતુ)
પવિત્રતા ભરો (સ્વ) મોક્ષ સ્વરૂપ, સર્વ નિયતા પરમાત્મા (કળ્થે)
કંઠમાં (પુનાતુ) પવિત્રતા આપો (મહ) સર્વથી મહાન્ પૂજ્ય પરબ્રહ્મ
(હૃદયે) હૃદયમા (પુનાતુ) પવિત્રતા વરસાવો (જન) વિશ્વનો
ઉત્પાદક તથા પ્રાણી માત્રનો જનક જગદીશ (નામ્યામ) નાભિમા
પવિત્રતા રેડો (તપ) જ્ઞાનસ્વરૂપ તથા દુષ્ટોને સતાપકારી તેજસ્વી
ભુગવાન* (પાદયો) પગોમા પવિત્રતા પાથરો (સત્યમ્) સત્ય સ્વરૂપ
અવિનાશી ઇશ્વર (પુન શિરસિ) ફરીને મસ્તકમા પવિત્રતા રેડો.
(સ્વ) આકાશની સમાન વ્યાપક (બ્રહ્મ) સાથી મોટો પરાત્મા (સર્વત્ર)
સર્વ અગોમા (પુનાતુ) પવિત્રતા પ્રસરાવો

આ માર્જન મત્રોથી એવી ભાવના તથા ક્રિયા કરવી કે તે
પ્રત્યેક અગ સાફ સુદ્ધ રહે અને પવિત્ર કર્મોમા પ્રેરાય

(ગામા હાથની હથેળીના પાણી લઈ જમણા હાથની આગળીઓ
વતી જે મત્રથી જે અંગ બતાવેલું હોય તે મત્રનું ઉચ્ચારણ કરતે
તે અગ પર જળ છાટવું ઇન્દ્રિય સ્પર્શ તથા માર્જનથી તેનો સુદ્ધ
ભાવ પ્રસિદ્ધ છે, સ્થૂળ ક્રિયાથી નિદ્રા તથા તન્દ્રાનો નાશ થઈ
ચિત્તશક્તિની આવે છે)

॥ અથ પ્રાણાયામમન્ત્રાઃ ॥

ૐ મૂઃ । ઑ મુવઃ । ઓ સ્વઃ । ઑ મહઃ । ઑ જનઃ । ઑ
તપઃ । ઑ સત્યમ્ ॥ તૈત્તિ૦ પ્ર૦ ૧૦ । અનુ૦ ૨૭ ॥

(આ મંત્રના મ મુત્ર ઇત્યાદિના અર્થ આગળના માળેન મંત્રમાં આવી ગયા છે)

પ્રાણાયામ વિધિ—૮૮૨ સીધા આસન લગાવી બેસવું પ્રથમ બંને નસકોરામાંથી અદરના શ્વાસને એકદમ બેસથી બહાર કાઢી રોકવો (રેચક). પણ બ્યારે શ્વાસને બહાર રોકતા મન મુઝાય કે બહારના વાયુને ધીરે ધીરે અદર લેવો (પૂરક) બ્યારે વાયુ અદર આવી સ્થિર થાય કે તેને ત્યાં રોકી રાખવો (કુભક). અદર શ્વાસને રોકતા મન મુઝાય કે પાછો શ્વાસને બહાર ફેંકી દેવો આ એક પ્રાણાયામ કહેવાય એ પ્રમાણે ઓછામાં ઓછા ત્રણ પ્રાણાયામ તો કરવાજ જોઈએ શક્તિ પ્રમાણે વિશેષ થાય તો વધારે સાર પ્રત્યેક ક્રિયા વખતે મંત્રનો જપ જપતા રહો મોટું બિલકુલ બધ રાખો. અને શુદ્ધ તથા ઉપસ્થેન્દ્રિયને સંકોડી રાખો.

॥ અથ અઘર્ષણમન્ત્રાઃ ॥

(પાપ પ્રહાલન-દ્વરીકરણુમંત્રો)

ઓરેમ્ ઋતઞ્ચ સત્યઞ્ચાભીદ્વાત્તપસોઽધ્યજાયત ।
તતો રાઘ્યજાયત । તતઃ સમુદ્રો અર્ણવઃ ॥ ૧ ॥ સમુદ્રા-
ર્દ્ધવાદધિસવત્સરો અજાયત । અહોરાત્રાણિ વિદધદ્વિ-
શ્વસ્ય મિષતો વશી ॥ ૨ ॥ સૂર્યાચન્દ્રમસૌ ધાતા યથા
પૂર્વમકલ્પયત્ । દિવઞ્ચ પૃથિવીઞ્ચાન્તરિક્ષમથો સ્વઃ ॥ ૩ ॥

૦ અ૦ ૮ અ૦ ૮ વ૦ ૪૮ ॥

(અમીઢ્ઢાત્) સર્વત પ્રકાશમય અનન્ત જ્ઞાનમય (તપસ) ઇશ્વરના અનન્ત સામર્થ્યથી (ઋત) સર્વ વિદ્યાધિકરણુ વેદ શાસ્ત્ર (ચ) અને (સચ ચ) ત્રિગુણાત્મક અવ્યક્ત સત્પ્રધાન-પ્રકૃતિ (અધ્યજાયત) કાર્ય રૂપ બનવા પ્રકટ થાય છે (તત) તેજ સામર્થ્યથી (સત્રી) અતુર્યુગી પ્રમાણુની (મહા) રાત્રી (અજાયત) પ્રાદુર્ભૂત થાય છે (તત) ત્યારઆદ (સમુદ્રોડર્ણવ) પૃથ્વી, વાયુ તથા મેઘમહા-ળમા દ્રવનાર પ્રવાહી રસમય મહાસમુદ્ર (આકાશ) અભિવ્યક્ત થાય છે (અર્ણવાત્સમુદ્રાત્) તે મહાસમુદ્ર-આકાશની પશ્ચાન્ (સવત્સર) સર્વને માપનાર મહાકાળ (અધ્યજાયત) આવિર્ભાવ પામે છે (વિશ્વપ્ચ) જગત્ના તથા (મિષત) પ્રાણી માત્રના (વશી) વશ કરનાર સ્વામી (અહોરાત્રાણિ) દિવસ અને રાત્રિને (વિદધત) રચે છે, અર્થાન્ દિનરાતનુ વિધાન કરે છે (વાતા) મર્વના ધારણુ કરનાર પરમેશ્વર (સૂર્યાચન્દ્રમસૌ) સૂર્ય તથા ચન્દ્ર લોક (દિવ) ધ્રુવલોક (ચ) અને (પૃથિવૌ) ભૂમિ (ચ) તથા (અન્તરિક્ષ) આકાશસ્થ મધ્ય લોક (અથો) તેમજ (સ્વ) આકાશસ્થ અન્ય લોક લોકાતરને (યયાપૂર્વમ્) જેમ અનાદિ કાળથી પૂર્વ પૂર્વ કલ્પમા રચ્યા કરે છે તેમ (અક્લ્પયત્) આ કલ્પમા રચે છે

આ મત્રોનો ભાવાર્થ એ છે કે જે કંઈ એતન અચેતન બ્રહ્માડમા છે તે સર્વનો નાયક, ધારક, પાત્રક, પોષક તથા પ્રકાશક એકજ પર-માત્મા છે અનાદિ કાળથી સૃષ્ટિની ઉત્પત્તિ, સ્થિતિ અને પ્રલય યથા નિયમ કરતો આવે છે. સર્વાન્તર્યામી હોઇ જીવોના પાપ પુણ્યોનો સાક્ષી રહી નિષ્પક્ષપાતપણે સર્વને યથાયોગ્ય ફળ આપતો રહે છે આ પ્રમાણે ઇશ્વરને હાજર નાજર જાણીને મનુષ્યોએ મન વચન કર્મથી કદિ પાપ કર્મો નહિ કરવા જોઇએ એનું નામ અધર્મપણું છે

॥ અથ મનસા પરિક્રમામન્ત્રાઃ ॥

ઓરેમ્ પ્રાચીદિગગિરધિપતિરસિતો રક્ષિતાદિત્યા ઇષવઃ ।
 તેભ્યો નમોઽધિપતિભ્યો નમો રક્ષિતૃભ્યો નમ ઇષુભ્યો
 નમ એભ્યો અસ્તુ । યોરેસ્માન્દ્વેષ્ટિ યં વયં દ્વિષ્મસ્ત વો
 જમ્મે દધ્મઃ ॥ ૧ ॥

(પ્રાચીદિક) પૂર્વ દિશામાં (અગ્નિ) જ્ઞાન સ્વરૂપ (અધિપતિઃ)
 અધિષ્ઠાતા (અસિત) અધન રહિત (રક્ષિતા) તથા રક્ષા કરવાવાળા
 ઇશ્વર છે. (આદિત્યા ઇષવઃ) જેના આજુ આદિત્યનાં કિરણો છે.
 (તેભ્યો ડધિપતિભ્યો નમ) તે સર્વ ગુણોના અધિપતિ ઇશ્વરના ગુણોને
 વારંવાર નમસ્કાર (રક્ષિતૃભ્યો નમ) તેમના રક્ષક ગુણોને નમસ્કાર
 (ઇષુભ્યો નમ) તેમના જગત્પત્ની રક્ષા કરનાર તથા પાપીઓને પીડા
 આપનાર આજો માટે આદર (એભ્યોડનમોડસ્તુ) એ સર્વને માટે
 અમારા ધન્યવાદ.

(યોડસ્માન્દ્વેષ્ટિ) જે પ્રાણી અમારો દ્વેષ કરે છે, (ય વય દ્વિષ્મ)
 જેનો અમે દ્વેષ કરીએ છીએ, (તમ્) તે અમારા દ્વેષ ભાવને (વ)
 ઇશ્વરીય ગુણો, રક્ષક ધર્મો તથા આજોની (જમ્મે) દાઢમા અર્થાત્
 વશમા (દધ્મ) મૂકીએ છીએ, કે જેથી અમે પરસ્પર વૈર ન
 કરીએ પણ મિત્ર ભાવથી વર્તીએ.

તેરેમ્ દક્ષિણાદિગિન્દ્રોઽધિપતિસ્તિરાશ્ચિરાજીરક્ષિતા પિતર
 વઃ । તેભ્યો ० ॥ ૨ ॥ (મત્યાદિ ઉપર પ્રમાણે)

(દક્ષિણાદિક્) દક્ષિણ દિશામાં (ઇન્દ્ર) પૂણ્ય ઐશ્વર્યવાન પ્રભુ (અધિપતિઃ) સ્વામી છે. તે (તિરશ્ચિરાજી રક્ષિતા) કીટ, પતંગ, વીંછી આદિ તિર્યક્ ચોનિવાળા જીવોની પકિતથી રક્ષા કરવાવાળા છે. (પિતર ઇષવ) (જોની સૃષ્ટિમા) જ્ઞાની લોકો અથવા ચન્દ્રનાં કિરણો આણુરૂપ છે (આક્રીનો અર્થ પૂર્વવત્ જાણી લેવો)

**ઓરમ્ પ્રતીચીદિગ્વરુણોઽધિપતિઃ પૃથ્વાકૂરક્ષિતાન્નમિષવઃ ।
તેભ્યો ॥ ૩ ॥**

(પ્રતીચીદિક્) પશ્ચિમ દિશામાં (વરુણ) સર્વથી શ્રેષ્ઠ પૂજનીય પરમાત્મા (અધિપતિ) રાજા છે (પૃથ્વાકૂ રક્ષિતા) મોટા મોટા અજગર સર્પોદિ વિષધારી પ્રાણીઓથી રક્ષા કરવાવાળા છે. (અન્નમિષવ) જોના અન્ન એટલે પૃથિવ્યાદિ પદાર્થ આણો સમાન છે, અર્થાત્ શ્રેષ્ઠોની રક્ષા અને દુષ્ટોની તાડના નિમિત્તે છે (આક્રીનો અર્થ પૂર્વવત્)

**ઓરમ્ ઉદીચીદિક્ સોમોઽધિપતિઃ સ્વજો રક્ષિતાશનિ-
રિષવઃ । તેભ્યો ॥ ૪ ॥**

(ઉદીચી દિક્) ઉત્તર દિશામાં (સોમ) શાન્તિ આદિ ગુણોથી આનન્દ કરવાવાળા જગદીશ્વર (અધિપતિ) માલીક છે (સ્વજો રક્ષિતા) પોતે અજન્મ હોઈ સ્વયં કૃત્યન્ન થએલા કુદ્ર જતુઓથી રક્ષા કરવાવાળા છે. (અશનિ) વિજળી જોના (ઇષવ) આણુ છે. (આક્રી પૂર્વવત્)

**ઓરમ્ ધ્રુવાદિગ્વિષ્ણુરધિપતિઃ કલમાષમ્રીવો રક્ષિતા વીરુધ
ઈષવઃ । તેભ્યો ॥ ૫ ॥**

(ધ્રુવાદિક્) નીચે પગ તળે પાતાળ દિશામા (વિષ્ણુ) સર્વ
વ્યાપક ઇશ્વર (અધિપતિ) ઉપરી છે (કલ્માષગ્રીવો રક્ષિતા) નીલ--
વિષક ઠવાળાઓથી રક્ષા કરવાવાળા છે (વીરુધ) વનસ્પતિ આદિ
(હ્રસ્વ) જેના આણુ સમાન છે (આક્રી પૂર્વવત્)

**ઓરમ્ ઝર્વાદિગ્બૃહસ્પતિગધિપતિઃ શ્વિત્રો રક્ષિતા વર્ષ-
મિષવઃ । તેભ્યોં ॥ ૬ ॥**

(ઝર્વાદિક્) ઉપરની દિશામા (બૃહસ્પતિ) વેદ-વિદ્યા-વાણીના
પતિ (અધિપતિ) અવિષ્કાતા છે (શ્વિત્રો રક્ષિતા) સદેહ ક્રોધ આદિ
રોગોથી રક્ષા કરવાવાળા છે (વર્ષમ્) વરમાદ ધારા જેના (હ્રસ્વ)
આણો છે (આક્રી પૂર્વવત્)

॥ અથોપસ્થાનમન્ત્રાઃ ॥

ઓરમ્ ઉદ્વયં તમસસ્પરિસ્વ. પશ્યન્ત ઉત્તરમ્ ।

દેવ દેવત્રા સૂર્યમગન્મ જ્યોતિરુત્તમમ્ ॥

યં અં રૂપ મં ॥ ૧૪ ॥

(વય) અમે લોકો (તમસ પરિ) અવિદ્યાદિ સર્વ અન્ધ-
કારથી પરે અર્થાત્ રહિત, (સ્વઃ) સુખ સ્વરૂપ (દેવત્રા) દેવોના
પણુ (ઉત્તરં દેવ) ઉત્તમ દેવ અર્થાત્ સર્વ પ્રકાશકોના પ્રકાશક
(ઉત્તમ જ્યોતિ) સર્વોત્તમ જ્ઞાન જ્યોતિ સ્વરૂપ (સૂર્યમ્) ચરાચરના
જ્ઞાને (પશ્યન્ત) જોતા આણુતા થકા (ઉદ્ અગન્મ) ઉત્કૃષ્ટ
૧ શરણે જઈએ છીએ.

ઓરમ્ ઉદુત્યં જાતવેદસ દેવં વહન્તિ કેતવઃ ।

દશે વિશ્વાય સૂર્યમ્ ॥ ય૦ અ૦ ૩૩ મં૦ ૩૧ ॥

(ત્યમ્) તે (જાતવેદસમ્) ઋગ્વેદાદિ ચાર વેદ તથા સર્વ જગત્ના પ્રકાશક દેવાધિદેવ મહાદેવને (ઉ) તર્ક વિતર્કથી કેમ જાણીએ ? જે (સૂર્યમ્) અચરનો આત્મા છે (દેવમ્) દિવ્ય ગુણ-વિશિષ્ટ છે (કેતવઃ) જેને શ્રુતિઓ તથા જગત્ના પૃથક્ પૃથક્ રચનાદિ નિયામક ગુણ રૂપી કિરણો (વિશ્વાયદશે) સમસ્ત દર્શન કરાવવા માટે (ઉદ્ વહન્તિ) ઉત્કૃષ્ટપણે બનાવી રહેલ છે.

ઓરમ્ ચિત્રં દેવાનામુદગાદનીકં ચક્ષુર્મિત્રસ્ય વરુણસ્યાગ્રેઃ ।

આપ્રાઘાવા પૃથિવી અન્તરિક્ષ ૫ સૂર્ય આત્મા

જગતસ્તસ્થુષશ્ચ સ્વાહા ॥ ય૦ અ૦ ૭ મં૦ ૪૨ ॥

જે (દેવાના) વિદ્વાન ઉપાસકોનું (ચિત્ર) અદ્ભુત (અનીક) બળ છે જે (મિત્રત્વ) સૂર્ય (વરુણસ્ય) ચન્દ્ર તથા (અગ્નેઃ) અગ્નિનો (ચક્ષુઃ) નેત્ર સ્વરૂપ છે અર્થાત્ પ્રકાશક છે જે (ઘાવા પૃથિવી) ઘુલોક તથા પૃથ્વી અને (અન્તરિક્ષમ્) અંતરિક્ષ લોકનો (આપ્રા) ધારક તથા રક્ષક છે (જગત્) ચલાયમાન જગત્ (ચ) અને (તસ્થુષઃ) સ્થાવર જગત્નો (સૂર્ય આત્મા) વ્યાપક અત્યોર્ધાત્મી આત્મા છે. તેજ (ઉદગાત્) અમારા હૃદયમાં પ્રકાશ કરી રહ્યા છે.

ઓરમ્ તચ્ચક્ષુર્જ્ઞાદિ પુરસ્તાચ્છુક્રમુચરત્ ।

પશ્યેમ શરદઃ શતં જીવેમ શરદઃ શત૦ શૃણુયામઃ

શતં પ્રવ્રવામ શરદઃ શતમદીનાઃ સ્યામ શરદઃ શતં
ભૂયશ્ચ શરદઃ શતાત્ ॥ ય૦ અ૦ ૩૬ મં૦ ૨૪ ॥

(તત્) તે પરશ્વહ્ન (ચક્ષુ) સર્વના દ્રષ્ટા (દેવહિતમ્) ધાર્મિક, વિદ્વાન્નૃ
તથા ઉપાસકોના હિતકારક, (પુરસ્તાત્) સનાતન સમયથીજ (શુક્રમ્)
શુદ્ધ-સત્ય સ્વરૂપે (ઉચ્ચરત્) વિરાજમાન છે, (તેની કૃપાથી)
(પર્યેમ શરદ શતમ્) અમે સો શરદ ઋતુ અર્થાત્ સો વર્ષ સુધી
જોતા રહીએ, (શરદ શતમ્) સો વર્ષ સુધી (જીવેમ) જીવતા રહીએ,
(શરદ શતમ્) સો વર્ષ સુધી (શૃણુયામ) સાભળતા રહીએ, (શરદઃ
શતમ્) સો વર્ષ સુધી (પ્રવ્રવામ) ખેલતા રહીએ. (શરદ શતમ્)
સો વર્ષ સુધી (ઋદીનાં સ્યામ) દીનતા, હીનતા, દરિદ્રતા, પરાધીનતા
આદિથી રહિત થઈને રહીએ, (ચ) અને (શરદ શતાત્) સો વર્ષથી
(ભૂય) વધારે પણ જોઈએ, જીવીએ, સાભળીએ, સભળાવીએ
અને દીનાવસ્થાથી રહિત રહીએ.

॥ અથ ગાયત્રી-ગુરુમન્ત્રઃ ॥

ઓ૩મ્ ભૂર્ભુવઃ સ્વઃ । તત્સવિતુર્વરેણ્યં ભર્ગો દેવસ્ય ધીમહિ ।
ધियो યો નઃ પ્રચોદયાત્ ॥ ય૦ અ૦ ૩૬ મં૦ ૩ ॥

ઓમ્ એ પરમાત્માનુ સૌથી ઉત્તમ નામ છે જેમા અકાર,
ઉકાર તથા મકાર એ ત્રણ અક્ષર સિદ્ધ છે, અકારથી અગ્નિ, વિરાટ
અને વિશ્વ આદિ, ઉકારથી હિરણ્ય ગર્ભ, વાયુ અને તૈજસ આદિ,
મકારથી ઇશ્વર, આદિત્ય અને પ્રજા આદિ એમ તેમાં અનેક નામોના
સમાધાન થય છે.

જે (મૂ) પ્રાણુથી પણ પ્રિય છે, (મુવ) સુખકર તથા દુઃખ હર છે, (સ્વ) સર્વ વ્યાપક આનંદ સ્વરૂપ છે.

(સવિતુ) સર્વ જગત્ના ઉત્પાદક (દેવસ્ય) સર્વ આત્માઓના તથા બ્રહ્માડના પ્રકાશક, દિવ્યગુણુ વિશિષ્ટ પરમાત્માનાં (તત્) તે (વરેણ્યમ્) ગ્રહણુ તથા ધ્યાન કરવા યોગ્ય (મર્ગઃ) શુદ્ધ જ્યોતિર્વિજ્ઞાન સ્વરૂપને (ધોમહિ) અમે આત્મામા ધારણુ કરીએ (જેથી કરીને) (યઃ) તે પરમાત્મા (નઃ) અમારી (ધિયં) બુદ્ધિઓને (પ્રવોદયાત્) સર્વ દુષ્ટ કર્મોથી અલગ કરીને સદા ઉત્તમ કર્મોમા પ્રવૃત્ત કરે અર્થાત્ પ્રેરે.

(આ ગાયત્રી મંત્રનો યથાર્થ ભાવ સમજીને બંને તેટલો સમય જાપ કરવો.)

॥ અથ નમસ્કારમન્ત્રઃ ॥

ઓ૩મ્ નમઃ શમ્ભવાય ચ મયોમવાય ચ નમઃ શઙ્કરાય ચ
મયસ્કરાય ચ નમઃ શિવાય ચ શિવતરાય ચ ॥
ય૦ અ૦ ૧૬ મં૦ ૪૧ ॥

(શમ્ભવાય) સુખ સ્વરૂપ (ચ) અને (મયોમવાય ચ) સંસારમાં ઉત્તમ સુખોના દાતા વિદ્યાતાને (નમઃ) પ્રણામ (શઙ્કરાય) મોક્ષ સ્વરૂપ, કલ્યાણના કર્તા (ચ) અને (મયસ્કરાય ચ) ધર્મ કર્મોની શિક્ષાના દાતાને (નમઃ) પ્રણામ (શિવાય) મ ગણસ્વરૂપ (ચ) અને (શિવતરાય ચ) મોક્ષાનંદના દાતાને પ્રણામ.

॥ ઓ૩મ્ શાન્તિશાન્તિશાન્તિઃ ॥

મહારાણીશંકર શર્માનાં રચેલાં પુસ્તકો.

શંકર-સંગીતાવલી—ઇશ્વર તથા સ્વદેશની ખરી ભા
ભરપૂર, સત્ય, ટેક તથા ધર્મ, કર્તવ્યમા અપૂર્વ ઉત્તેજના અ
વીર રસ વાળી કવિતાઓ ક્રિ મત ૧૦

સતી-સંગીતાવલી—સ્ત્રીઓમા પ્રેમ પર્વ પાતિવ્રતધર્મ
દેશ, જાતિ અને કુટુંબ તરફ ખરી ફરજ અને કર્તવ્ય નિષ્ઠા
કરતી કવિતાઓ ક્રિ મત ૧૦

દયાનંદ-આખ્યાન-મહર્ષિ દયાનંદનુ અપૂર્વ જીવન
ખૂબીવતુ ગદ્ય પદ્યાત્મક દેવ-કીર્તન ક્રિ મત ૩

નવીન યુગનાં જીવાન સ્ત્રી પુરૂષ—ક્યા આદર્શવાળા
જોઇએ તેનો રસભરી અલકારી ભાષામા અદ્ભુત ચિતાર ક્રિ.

કન્યોપનયન-વિધિ—અર્થાત્ કન્યોપનય-નિષેધનું ખડન-એક
સનાતની પડિતે સ્ત્રીઓના વેદાધિકાર તથા યજ્ઞોપવીત આદિ વૈદિક
સંસ્કારોનું ખડનાત્મક પુસ્તક લખ્યું છે તેનો આ મોતોડ ઉત્તર છે
સ્ત્રીઓના ધર્મ કર્મ તથા વેદ ઉપનયનાદિ સંસ્કારોનું શાસ્ત્રાર્થ રૂપે
પ્રખળ યુક્તિઓ તથા સેકડો પ્રમાણોથી મડન કરતું આ એકજ
પુસ્તક છે જેને વાચવાથી સ્ત્રી અધિકારના સવાલનો અતિમ ફેસલો
થઇ જાય છે ક્રિ મત ૪ આના.

સમાજ—જગતપ્રસિદ્ધ કવિવર રવીન્દ્રનાથ ટાગોરના બંગાળી
'સમાજ' પરથી ગુજરાતીમા ભાષાન્તર છપાઇ રહ્યું છે ક્રિ. ૬ આ.

મળવાનાં સ્થળ—કર્તા પાસેથી, ઇશ્વારિમ કૃતાભાઇનો માજો,
સીધીગલી ગીરગામ મુખ્ય.

પુસ્તકાધ્યક્ષ-આર્ય પ્રતિનિધિ સભા

ગીરગામ કાકડવાડી મુખ્ય.

